

MEGATRENDER 2016

Tio trender som påverkar oss alla

2016-04-11
Jonas Vallgård

Innehåll

1	Megatrender	3
1.1	Globaliseringen.....	3
1.2	Det ekonomiska välståndet.....	3
1.3	Förändrad demografi	4
1.4	Miljö & hållbarhet	5
1.5	Hälsopolarisering.....	5
1.6	Teknologisk utveckling	6
1.7	Jobbpolarisering	7
1.8	Digitalisering - uppkopplad är inkopplad.....	8
1.9	Individualisering.....	8
1.10	Kommersialisering & hur varor blir billigare och tjänster blir dyrare.....	9

1 Megatrender

Megatrender är de stora, globala förändringarna i samhällsutvecklingen som kommer att påverka oss åtminstone de kommande decennierna. Det finns såklart flera tolkningar av megatrender, men ofta handlar det om att samma fenomen benämns något olika. Megatrender kan sägas vara drivkrafterna, som ensamma eller i symbios, påverkar den globala och den lokala utvecklingen och ger upphov samhällsförändringar, branschtrender eller nya värderingar.

De 10 megatrender som listas nedan är inspirerade bland annat av källor som Kairos Future, Copenhagen Institute for Future Studies, Långtidsutredningen, med flera.

1.1 Globaliseringen

Globaliseringen är den växande sammankopplingen och utbytet mellan länder som återspeglas i ökade flöden av människor, kapital, varor, tjänster, kunskap, information, teknik och kulturer. Flöden som kunnat öka tack vare lägre kostnader för transporter och kommunikationer. Globaliseringen utökar marknaderna för produkter och tjänster för företag med ett globalt perspektiv.

Globaliseringen gör oss alla mer lika, men också mer medvetna om våra regionala skillnader. För många företag innebär det att "one-size" inte passar alla. Istället måste många produkter och tjänster anpassas för den lokala marknaden. Stor, nischad eller bortglömd? En annan utveckling, driven av kravet att överleva på en global marknad, är att företag antingen måste växa sig stora eller finna en speciell eller lokal nisch. Sämst position på en sådan marknad har de mellanstora företagen. De har då att välja på att expandera genom förvärv, att bli uppköpta av större företag eller att slås ut från marknaden.

1.2 Det ekonomiska välståndet

Den ekonomiska tillväxten fortsätter, ofta driven av globaliseringen. Hur allt fler människor lyfts ur fattigdom har bland annat beskrivits effektivt av professor Hans Rosling. Den globala ekonomiska makten kan också sannolikt komma att förskjutas allt mer österut till de folkrika länderna i Asien.

Med ökat välstånd ökar efterfrågan på tjänster, främst hushållsnära tjänster och vårdtjänster. Svenska hushåll har exempelvis ändrat sin tjänstekonsumtion från 23 procent till 31 procent av hushållens totala konsumtionsutgifter mellan 1980 och 2013.

För Sverige bedöms den framtida tillväxten som god. Tillväxtens fördelning kan dock skilja sig mellan olika grupper. Långtidsutredningen gör exempelvis bedömningen att förvärvsarbetande har goda möjligheter till ökat välstånd de kommande decennierna, medan en grupp som pensionärerna riskerar att

hamna efter. Regeringen har också konstaterat att i åldersgruppen 75 år och äldre nästan tredubblades andelen med låg relativ ekonomisk standard 1995–2014, som ett resultat av att pensionsinkomsterna har utvecklats långsammare än förvärvsinkomsterna.¹

Två miljarder människor kommer vara över 60 år 2050. Omkring dubbelt så många som idag.

1.3 Förändrad demografi

Trenden åldrande innebär för många västländer, inklusive Sverige, att vi får en ökad andel i äldre i befolkningen. Att medelåldern ökar får vi i grunden anta är något positivt. För samhället innebär det samtidigt en påverkan inom många områden. En ökad andel äldre ger till exempel upphov till ett ökat behov av vård- och omsorg, samtidigt som vi i många länder riskerar att få ett minskat utbud av arbetskraft. Att rekrytera och behålla den bästa arbetskraften blir därför också allt mer komplext och utmanande för företag runt om i världen, särskilt då intressen och motiverande faktorer för arbetstagare från olika generationer är olika. Att andelen äldre ökar i samhället kan också få konsekvenser som att sociala förändringar tar längre tid, eftersom äldres värderingar ofta är mer konservativa.

En annan utmaning med ett längre liv är att sparandet från den period då vi är yrkesverksamma ska räcka till försörjningen under fler icke yrkesverksamma år än tidigare. Långtidsutredningen finner till exempel att: ”Pensionssystemen i västvärlden har i allmänhet varit alltför generösa för att vara finansiellt uthålliga när medellivslängden ökat”². Det genomgående temat från politiker och ekonomer är därför att vi bör förlänga yrkeslivet och tiden innan vi går i pension, eftersom det ökar sparandeperioden och förkortar försörjningsperioden.

Demografiskt förväntas också dels en stor folkökning, dels en urbanisering i Sverige under de kommande decennierna. År 2060 beräknas Sveriges befolkning uppgå till 12,9 miljoner, en ökning från dagens nivå med mer än 3 miljoner, det vill säga drygt 30 procent. Tillväxttakten förväntas vara som störst under de närmaste åren, främst till följd av en fortsatt hög invandring. Den här utvecklingen kan på kort sikt bidra till att Sverige får en något yngre befolkning än vad som annars hade blivit utfallet.

Urbanisering innebär att allt fler på jorden bor i städer. En förutsägelse är att år 2050 bor så många som 70 procent av jordens befolkning i tätorter. Även för

¹ Regeringens proposition 2015/16:100

² Långtidsutredningen s. 49

Sveriges befolkning gäller att populationen koncentreras till storstadsregioner och lokala tätorter, medan försörjningsbördan i framtiden bedöms öka mest i de perifera delarna av landet. Det här kommer ställa krav på förändringar, inte minst vad gäller offentlig verksamhet. Regeringen finner att under ”den senaste 15-årsperioden har befolkningen minskat i nästan hälften av landets kommuner, vilket till stor del kan förklaras av urbaniseringen. Ett minskande befolkningsunderlag, och en större andel äldre i dessa kommuner, ställer krav på effektivisering och anpassning av verksamheten”³.

1.4 Miljö & hållbarhet

Den globala uppvärmningen och dess klimateffekter kommer utgöra den viktigaste hållbarhetsutmaningen det kommande århundradet. För att möta miljökrav och brist på råvaror kommer konstruktion, drift, och återvinning tvingas att bli effektivare när det gäller energianvändning, materialanvändning, samt vatten och avfallshantering.

The amount of garbage produced by humans is set to triple by 2100, according to World Bank estimates ...

Till svårförutsägbara effekter av klimatförändringar hör också att miljön påverkas genom en förändrad fauna eller att sjukdomar får nya eller förändrade spridningsområden.

1.5 Hälsopolarisering

Hållbarhet gäller även människor. Idag strävar många efter att må så bra vi bara kan och gärna så länge som möjligt, vilket gjort hälsa till ett viktigt begrepp. Hälsan i sig är förstås viktig, men det tenderar också att i sig vara allt mer attraktivt att framstå som hälsosam. Trots hälsotrenden minskar enligt Folkhälsoinstitutet mängden regelbunden fysisk aktivitet generellt i Sverige. Likt utvecklingen på flera andra områden kan vi tala om en polarisering – här en hälsopolarisering.

Så även om hälsoutvecklingen, mätt i ökad medellivslängd är positiv, så är den ojämnt fördelad. Folkhälsomyndigheten finner till exempel att skillnaden i medellivslängd för de med kort utbildning och de med eftergymnasial utbildning är större idag än skillnaden mellan män och kvinnor. Vid 30 års ålder beräknas kvinnor med eftergymnasial utbildning ha fem år längre tid att leva än kvinnor som inte har det. För män är skillnaden nästan sex år.⁴

³ Vårändringsbudgeten 2016

⁴ Folkhälsomyndighetens årliga sammanställning

Sammantaget gör det här att efterfrågan på hälso-, vård- och omsorgsrelaterade tjänster förstärks. Dels på grund av ett högre välstånd och en polariserad hälsa, dels av att vi får fler och bättre behandlingar till följd av utvecklingen inom bioteknik samt nano- och materialteknik.

1.6 Teknologisk utveckling

Den högteknologiska utvecklingen och de tekniska framstegen ökar produktiviteten, leder till utveckling av nya industrier, ökad affärsaktivitet, inkomstökningar och minskad fattigdom. Det här ställer samtidigt krav på omställning och flexibilitet, vilket långtidsutredningen menar kan komma att innebära utmaningar för både det svenska utbildningssystemet och den traditionella svenska arbetsmarknadsmodellen.

*“Technology’s impact will feel like a tornado ...
No government is prepared for it”*

Digitalisering och automatisering är förmodligen de senaste begrepp som används för att försöka beskriva den här utvecklingen. Men även områden som nanoteknik, bioteknik, materialteknik, kommer utöver informations- och kommunikationsteknik att de närmaste decennierna skapa innovationer som får stor påverkan.

Listan på tekniska möjligheter (och hot) kan göras lång. Här finner vi:

- Big data (analys av komplexa data)
- Autonomous vehicles (förarlösa bilar)
- Graphene (materialteknik)
- 3-D skrivare
- Massive Open Online Courses (billiga & lätt tillgängliga akademiska utbildningar)
- Bitcoin (virtuella valutor)
- Wearables (bärbar teknik)
- Drönare (transport och övervakning)
- Aquaponic systems (smart odling)
- Internet of Things (smarta hem och prylar)
- Electricity storage technologies (bättre batterikapacitet)

Exempel från området hälsa- och sjukvård är:

- Robotkirurgi
- Individuella läkemedel
- Hälsoappar

- Vårdrobotar och övervakningssensorer
- Automatisk blodanalys

Utvecklingen mot en större tjänstesektor går även att koppla till den digitala tekniken. Vissa produkter som tidigare konsumerades i form av varor erbjuds i dag genom digitala tjänster. De mest uppenbara är förmodligen musik och film.

När man studerar teknologisk utveckling är det också värt att minnas att den ofta sker exponentiellt, det vill säga först långsamt, sedan mycket snabbt.

1.7 Jobbpolarisering

Studier över arbetsmarknadens utveckling de senaste 20–30 åren indikerar att yrken som kräver längre utbildning och yrken med kortare utbildning ökar, medan yrken på mellannivån minskar.

Både internationella och svenska studier har också försökt beräkna hur många arbeten som kan tänkas ersättas vid automatisering. Resultatet visar på att omkring hälften av alla jobb kan komma att ersättas inom 20 år. Många andra arbeten kommer samtidigt att förändras och nya idag okända jobb kommer att skapas.

Till arbeten med störst sannolikhet att försvinna finns kassapersonal, försäljare och maskinoperatörer. Inom tjänstemannayrken nämns företagsekonomer och personaltjänstemän.

Framtida arbeten förväntas istället karaktäriseras antingen av abstrakta arbetsuppgifter (problemlösningsförmåga, intuition och kreativitet) eller manuella arbetsuppgifter (anpassningsförmåga, igenkänningsförmåga och mänsklig kontakt).

According to a study by the US Department of Labour, no less than 65 percent of current US primary school students will end in jobs that haven't yet been invented.

1.8 Digitalisering - uppkopplad är inkopplad

Digitaliseringen är en produkt av teknikutvecklingen, men frågan är om fenomenet snarast bäst beskriver den sociala påverkan på samhället; ett ”plugged-in society”. Digitaliseringen har inte bara påverkat hur vi arbetar, utan minst lika mycket hur vi umgås och kommunicerar på vår fritid. Att vara uppkopplad och inkopplad har också, tillsammans med flexibla arbetstider och arbetsplatser, suddat ut gränserna mellan arbete och fritid. Vidare har det påverkat hur vi handlar (e-handel), bokar resor (Über, AirBnB) och betalar (mobilbank, Swish). Flera menar att digitaliseringen möjliggjort en delvis ny ekonomi – delningsekonomin, som ännu bara är i sin linda.⁵

”Sociala medier har fått helt nya användningsområden. Idag använder vi i allt större utsträckning sociala medier inom familjen, för att få vardagen att fungera.”

1.9 Individualisering

I det moderna livet finns det ett ökat fokus på att främja individuella över kollektiva mål. Individualismen har bland annat gjort ”branding” och personifiering till en av de viktigaste aspekterna av modern försäljning och marknadsföring, men bidrar också till krav på individuell uppmärksamhet inom offentliga tjänster. Det individuella säljs in med uttryck som; mina sidor, personlig bankman, egen servicetekniker, din husläkare eller personlig företagsrådgivare.

Individualisering har också gjort att den moderna människan ställs inför långt fler val i vardagen.

Individualisering i kombination med digitaliseringen har gjort att nätverk alltmer ersätter hierarkier och skapar många nya öppna och decentraliserade sociala strukturer. Ett mer mångfacetterat samhälle har också bidragit till att vi som individer upplever oss anta olika roller beroende på i vilket sammanhang vi vistas. Ett exempel är att yngre människor tenderar att, i motsats till äldre, ofta ha flera olika profiler som definierar dem i varje unikt socialt media, ibland benämnt som att de är dividualister.

⁵ Sharing Economy – embracing change with caution

1.10 Kommersialisering & hur varor blir billigare och tjänster blir dyrare

Kommersialisering är tillfredsställelsen av flera mänskliga behov genom den privata marknaden. Det är också kraften bakom outsourcing inom både privat och offentlig verksamhet. Kommersialiseringens kännetecken är snabbare konkurrens, kortare produktlivscyklar, ökad specialisering, differentiering och innovation.

Kommersialiseringen och därigenom ständigt ökade krav på kompetens inom exportindustrin driver upp lönerna i branschen och i sin tur i samhället generellt. Personalintensiva tjänster som inte är lokalberoende flyttas därför ofta till länder med attraktivare lönenivåer, alternativt ersätts med automatiserad produktion.

Den teknologiska utvecklingen gör samtidigt fler arbeten med högre kunskapsinnehåll också blir föremål för det som ofta kallas ”robotisering”. De här produkterna eller tjänsterna får samtidigt ett allt lägre pris. För verksamheter som är personalberoende och beroende av att utföras på plats riskerar kostnaderna istället att öka. Framför allt är det efterfrågan på hushållsnära tjänster och vårdtjänster som ökar i takt med högre inkomster.

“The future belongs to those who prepare for it today.”

Malcolm X, human rights activist.

**Medlemmarna i Vårdförbundet arbetar för en säker vård.
Vi är 110 000 sjuksköterskor, barnmorskor, biomedicinska analytiker
och röntgensjuksköterskor som utvecklar vården för dig som individ.
Från sjukdom och diagnos till hälsa och helhet**